

IRAKIN SOTA STRATEGIAN NÄKÖKULMASTA

Yleisesikuntaeversti, valtiotieteen tohtori Pekka Visuri

Keväällä 2003 käytyä Irakin sotaa on syksyyn mennessä ehditty arvioida lähinnä uutismateriaalin ja konfliktin osapuolten antamien tiedotteiden varassa. On myös selvää, että parempiin lähteisiin perustuvat ja kriittisen arviointikierroksen läpikäyneet tutkimukset tulevat aikanaan muuttamaan tuntuvasti pika-analyyseissa esitettyjä käsityksiä. Tutkijoiden ei kuitenkaan pitäisi jäädä odottelemaan ”täydellisen” lähdeaineiston käyttöönsaamista, sillä odotuksesta voi tulla pitkä ja populaarijulkaisut ehtivät sillä välin vakiinnuttaa asioista oman eikä välttämättä oikean kuvansa.

Pyrin tässä täyttämään nopean lehdistökirjoittelun ja varsinaisen historiantutkimuksen väliin jäävää aukkoa tarkastelemalla tapahtumia ja niistä esitettyjä arvioita turvallisuuspolitiikan ja strategian tasolta käyttäen apuna kansainvälisen lehdistön tietojen lisäksi eräitä tutkimuslaitosten tuottamia, vaikkakin vielä alustaviksi luonnehdittuja analyyseja. En yritäkään kirjoittaa Irakin sodan historiaa, vaan keskityn arvioimaan muiden esittämiä tietoja ja mielipiteitä, jotta niiden pohjalta voitaisiin tehdä johtopäätöksiä myös Suomen turvallisuuspolitiikan ja maanpuolustuksen kehittämisen suhteen.

Heti alkuun lienee tarpeen määritellä ”strateginen näkökulma”. Hyväksyn lähtökohdaksi Carl von Clausewitzin teesin: ”Sota on politiikan jatkamista toisin keinoin (tai lisäämällä siihen uusia keinoja)”. Siinä korostuu käsitys sodan monitahoisesta ja vaikeasti hallittavasta luonteesta. Strategia muodostuu kokonaisuudesta, joka on enemmän kuin osiensa summa.

Nyky aikaan vielä paremmin soveltuvana lähestymistapana pidän uus-clausewitzlaiseen koulukuntaan sijoittuvan Edward Luttwakin näkemystä strategian kerroksellisuudesta. Hänkin on korostanut kokonaisuuden merkitystä mutta on myös erottanut siinä erilaisella ja usein ristiriitaisella logiikalla toimivat tasot: alimpana suoraviivaista logiikka noudattava tekninen taso ja sen yläpuolella yhä monimutkaisemmaksi käyvät taktisen, operatiivisen, alueellisen strategian ja suurstrategian tasot. Ylemmällä tasolla toimivan johtajan tai tutkijan täytyy Luttwakin mukaan hallita myös alempien tasojen toimintalogiikka ainakin kokonaisuuteen vaikuttavilta osiltaan.¹ Voidaan myös todeta, että juuri tuo ajatus on ollut meillä yleisesikuntaupseerikoulutuksen perusvaatimuksena.

MILLOIN SOTA ALKOI JA MILLOIN SE PÄÄTTYI?

Näennäisen yksinkertaisesti määriteltynä ”Irakin sota” alkoi varhain aamulla 20.3.2003 (paikallista aikaa) ensimmäisten ohjusten iskeytyessä Bagdadiin. Hieman sitä ennen presidentti George W. Bush oli jo ilmoittanut antaneensa asevoimille käskyn aloittaa sotilaallinen operaatio Irakin riisumiseksi aseista. Bagdadin keskustan valtaus 9. huhtikuuta merkitsi käytännössä Saddam Husseinin hallinnon kaatumista, mutta sodan päättymistä ei ole julistettu eikä rauhansopimusta allekirjoitettu. Presidentti Bush kylläkin sanoi 1. toukokuuta, että sotatoimet ovat päättyneet, ja tuota päivämäärää on alettu pitää tilastollisena rajakohtana sodasta uuteen vaiheeseen, jonka laatua ja kestoa on ollut toistaiseksi vaikea määrittää.

On myös esitetty käsityksiä, ettei Irakissa käyty varsinaisesti sotaa, vaan kysymys oli vain yhdestä taistelusta pitkässä ja laaja-alaisessa ”terrorismin vastaisessa sodassa”. Strategisen tason arvioita tehtäessä onkin hyvä pitää mielessä laajempi, ajallisesti, alueellisesti ja toiminnallisesti määräytyvä kehys. Kaksoisvirtojen maalla on pitkä historia, joka tuoreimmilta osiltaan liittyy Ottomaanien valtakunnan vetäytymiseen ja brittimiehitykseen ensimmäisen maailmansodan jälkeen² sekä siirtomaiden vapautusvaiheeseen toisen maailmansodan päätyttyä ja lopulta Irakin ja Iranin väliseen sotaa 1980-luvulla. Näin ajatellen voidaan ehkä välttää pahimmat aikaperspektiivin virheet, jotka helposti syntyvät päivittäisestä, kiivastempoisesta uutistarjonnasta.

Tarkastelussa oleva Yhdysvaltojen ja Irakin välinen konflikti sai alkunsa elokuussa 1990 Irakin joukkojen vallatessa Kuwaitin. Yhdysvaltojen johtamista ja YK:n tukemista vastatoimista seurauksena oli Persianlahden sota, jota käytiin kuusi viikkoa kevättalvella 1991. Sitten tulivat aselepo, tuhoisat kapinayritykset, taloudelliset pakotteet sekä jatkuvat joukkotuhoaseita koskevat kiistat ja ”lentokieltoalueiden” pommitukset. New Yorkiin ja Washingtoniin syyskuussa 2001 tehdyt terrori-iskut antoivat Yhdysvaltojen hallitukselle aiheen liittää ”Irakin kysymys” osaksi presidentti Bushin julistamaa terrorismin vastaista sotaa.

Konflikti kärjistyi monien YK:n piirissä käytyjen kiistojen ja muiden esivaiheiden jälkeen avoimeksi sodaksi 20. maaliskuuta, kun Yhdysvaltojen johtama liittokunta (käytännössä Yhdysvallat Ison-Britannian ja osaksi myös Australian avustamana) aloitti laajamittaisen hyökkäyksen Saddam Husseinin ja koko Baath-puolueen hallinnon kaatamiseksi. Voidaan toistaiseksi vain arvailla, kuinka kauan kestää epävakaa ”sodan jälkitilaa”, johon virallisissakin amerikkalaispuheenvuoroissa jo kesällä 2003 liitettiin nimitys sissisota. Yhtä lailla on epävarmaa, miten Yhdysvaltojen toimiin

maailmalla lopulta reagoidaan, sillä Irakin konfliktia on yleisesti pidetty amerikkalaisjohtoisen ”uuden maailmanjärjestyksen” koekenttänä. Irakin sotaa ei käydy suinkaan maantieteellisesti ahtaaksi rajatulla alueella tai poliittisessa tyhjiössä, eivätkä sen seurausvaikutukset tule rajoittumaan vain Irakiin tai edes Lähi-idän alueelle.

MIELIPITEITÄ PUOLESTA JA VASTAAN

Ennen sotaa käyty kiivas väittely hyökkäyksen oikeutuksesta sekä sodan hyödyllisyydestä tai vahingollisuudesta sai joidenkin arvioitsijoiden mielestä vastauksen jo Saddam Husseinin patsaan kaatuessa Bagdadissa 9. huhtikuuta. Kun Irak ei kyennyt pitkäaikaiseen vastarintaan eikä käyttänyt pelättyjä joukkotuhohaseitaan, saatettiin Saddam Husseinin kukistumista pitää jo näyttönä sodan tuhoilla pelotelleiden arvostelijoiden väärässä olemisesta. Mutta samoilla argumenteilla ovat myös kriitikot puolustaneet näkemyksiään siitä, ettei Irak muodostanut todellista uhkaa Yhdysvalloille tai edes naapurimailleen, eikä sodan kaikkia tuhoisia seurauksia vielä edes tiedetä.³

Tässä yhteydessä ei ole mahdollista syventyä tarkemmin siihen laajaan keskusteluun, jota on käyty humanitaaristen ja muiden interventoiden oikeutuksesta sekä kansainvälisen oikeuden kehittämistarpeista. Kysymykset ja eri osapuolten esittämät perustelut ovat olleet paljolti samoja, jotka tulivat esille jo Kosovon sodan yhteydessä keväällä 1999.⁴ Irakin kriisin kärjistyessä talvella 2003 vastustus Yhdysvaltojen politiikkaa kohtaan saavutti maailmanlaajuiset mitat⁵, mutta myös Amerikassa väittely oli kiivas.⁶ Kansainvälisen oikeuden asiantuntijoista ylivoimainen enemmistö piti hyökkäykseen ryhtymistä laittomana. Myöskään ”oikeutetun sodan opin” moraalisisista perusteista ei juuri tukea sodalle löytynyt. Merkittävät mielipidevaikuttajat paavista presidentti Jimmy Carteriin protestoivat.⁷

Hyökkäyksen alettua julkinen arvostelu Yhdysvalloissa ja muissa sotaan osallistuneissa maissa selvästi hiljeni, mikä vastasi aikaisempia kokemuksia. Irakin hallituksen kukistuminen kolmessa viikossa esitettiin tiedotusvälineissä yleensä loistavana voittona, mikä rauhoitti osaltaan yleistä mielihilpeyttä. Yhdysvaltojen hallitus oli huomiota herättävän varovainen kannanotoissaan. Vaikka presidentti Bush kävi varsin teatraalisesti vapunpäivänä lentotukialus Abraham Lincolnilta kiittämässä kotiin palaavia joukkoja, hän varoi silti julistamasta sotaa vielä päättyneeksi. Voitonparaateja ei pidetty, kuten tapahtui edellisen Persianlahden sodan jälkeen.

Lehdistössä sen sijaan näkyi heti tuoreeltaan teräviä poliittisluontoisia kommentteja joko sodan puolesta tai vastaan kuten myös tiukkoja näke-

myksiä sotakokemuksista aina taistelutekniikkaa myöten. Niitä Suomessakin esittivät usein henkilöt, jotka tunsivat sotilasasioita heikonlaisesti.⁸ Alan ammattilaiset olivat varovaisempia, koska arviointiin tarvittavia tietoja ei ollut saatu riittävästi julkisuuteen huolimatta sotaa seuranneiden toimittajien suuresta määrästä ja muunkin uutistarjonnan runsaudesta.

TUTKIMUSLAITOKSET PIDÄTTYVIÄ ARVIOISSAAN

Kokemukset Persianlahden sodasta 12 vuotta sitten antoivat erityisesti aihetta varovaisuuteen. Silloin liittoutuman operaatioita johti kenraali Norman Schwarzkopf, joka päivittäisissä tiedotustilaisuuksissa televisiokameroiden edessä kertoi käsityksiään valikoidulle toimittajakunnalle. Hän tuntui olevan hyvin varma asiansa oikeutuksesta ja tietojensa todenperäisyydestä, joten uudentyyppiseen informaatioisotaan tottumaton lehdistö antoi harhauttaa itseään pahemman kerran noissa ”kaikkien briefingien äidiksi” kutsutuissa tilaisuuksissa. Vähitellen – vasta usean vuoden kuluessa – alkoi paljastua, miten väljästi Schwarzkopf oli tulkinnut totuutta. Sodan jälkikuva määräytyi kuitenkin paljon aikaisemman propaganda-aineiston perusteella. Harva tuli tutustuneeksi tutkijoiden raportteihin, joissa esitettiin tarkennettuja tietoja voimasuhteista, tappioista ja yleensäkin sodan lopputulokseen vaikuttaneista tekijöistä.⁹

Maaliskuussa 2003 alkaneessa Irakin sodassa Yhdysvaltojen tiedotus toimi eri lailla. Satamäärin toimittajia raportoi tilanteesta joukkojen mukana aivan etulinjan tuntumassa. He välittivät usein henkensä kaupalla tuoreita vaikutelmia mutta pystyivät luonnollisesti esittämään vain niitä tietoja, joita saattoivat näkemään tai kuulemaan.

Katseilta suojassa tapahtui paljon sellaista, mitä viralliset tiedottajat eivät halunneet kertoa eivätkä vapaat toimittajat päässeet havainnoimaan. Ajattellaanpa vaikka amerikkalaisten ja liittolaismaiden erikoisjoukkojen, kaikkiaan noin 10 000 sotilaan toimintoja. Heistä monet olivat työntyneet siviiliasuisina Irakiin jo ennen hyökkäyksen alkua, mutta erikoisjoukkojen aikaansaannoksista tai kokemista tappioista ei ole paljon puhuttu. On saatettu vain todeta, että ne tekivät pienissä ryhmissä tärkeää työtä tiedustellessaan ja häiritessään vihollista. Ikään kuin ohimennen mainitsi sotatoimia johtanut kenraali Tommy Franks kesäkuun lopulla, että he olivat lähettäneet Irakiin ennen sotaa yli 50 osastoa tiedustelu- ja tuhoamistehtäviin. Erikoisjoukoilla oli 20. maaliskuuta valvonnassaan jo neljäsosa Irakista.¹⁰

Washingtonissa toimivan strategian tutkimuslaitoksen CSIS:n veteraanianalyttikko Anthony Cordesman teki Irakin sodasta laajan ”pikaraportin”, joka keväästä alkaen oli luettavissa myös internetissä kehittelyn

alaisena luonnoksena ja luvattiin syksyksi saattaa kirjan muotoon. Hänellä on ollut käytössään päteviä avustajia ja runsaasti tietoa. Cordesmann kuitenkin heti alkuun varoitti, että Irakin sodan arvioissa on syytä olla poikkeuksellisen varuillaan todellisten faktojen puutteen ja paljon harhatiedon vuoksi.¹¹

Yhteistä länsimaissa tehdyille strategisille pika-analyysille on ollut vahva keskittyminen hyökkääjän toimintaan ja suurvallan asevoimien kehittämisenäkymiin. Esimerkiksi Lontoossa toimivan kansainvälisen strategisen instituutin (IISS:n) toukokuinen raportti¹² ei uhrannut ajatustakaan puolustajan toimille tai pienten maiden näkökulmille, sen paremmin kuin poliittisille arvioinneille sodan oikeutuksesta ja seurauksista. Toisaalta se oli siinä vaiheessa ymmärrettävää, sillä poliittisia ja laillisuusnäkökohtia oli käsitelty ennen sodan alkua jo laajalti, ja lähes kaikki tutkijat olivat edelleen yksimielisiä hyökkäyksen laittomuudesta kansainvälisen oikeuden kannalta.

Yhtä lailla luonnollista on, että Venäjällä oltiin kiinnostuneempia pohtimaan keinoja, miten puolustautua amerikkalaistyyppistä hyökkäystä vastaan. Johtopäätökset keskittyivät arvioimaan suoria vaikutuksia Venäjän sotilasreformille, joka ei ollut ehtinyt edetä alkua pidemmälle. Venäläiskommenteissa kiinnitettiin huomiota Yhdysvaltojen saavuttamaan sotilaalliseen ylivoimaan sekä teknisessä että koulutuksellisessa mielessä, mutta saatettiin myös todeta, että vastustaja on kylmän sodan jälkeisissä sodissa ollut saartojen ja poliittisen eristämisen ratkaisevasti heikentämä. Irakin sodassa tämä tekijä vaikutti erityisen selvästi.¹³

Venäläinen tutkija-poliitikko Alexei Arbatov (Jabloko) arvioi, että Yhdysvallat Irakin sodassa osoitti erinomaista sotilaallista kykyä mutta toteutti huonoa politiikkaa ennen sotaa ja sen jälkeen. Irakin sotaan johtaneita tapahtumia tullaan pitämään maailmanpolitiikassa ennakkotapauksena voimapolitiikan soveltamisesta ja samalla varoituksena, etteivät useat merkittävät valtiot enää halua joutua Yhdysvaltojen kiristyksen kohteeksi. Tämä koskee hänen mukaansa myös Venäjää, jonka tulisi säilyttää valinnan vapaus äärimmäisten vaihtoehtojen välillä.¹⁴

Ajankohtaisista konflikteista tehtyjä lehtijuttuja tai raportteja lukiessa on yleensäkin syytä harrastaa erityisen ankaraa lähdekritiikkiä, sillä propagandaa ja harhatietoa on runsaasti liikkeellä. Irakin sodan tapahtumien arvioinnissa on erityisongelmana ollut Yhdysvalloissa käytävä ankara debatti ulkopolitiikan ja strategian linjauksista sekä asevoimien uudistamisesta. Uudistusohjelman kannattajat ja vastustajat värittävät arvioita vahvasti haluamaansa suuntaan, ja ”uutuutena” on esitetty monia jo historiasta tuttuja menettelytapoja.¹⁵ Ongelman valaisemiseksi on syytä tarkastella hieman

laajemmin viimeaikaisia turvallisuuspolitiikan ja strategian alan keskusteluja Yhdysvalloissa ja niiden suhdetta käytännön ratkaisuihin sekä Irakin sodan päätöksenteon että yleisemmin asevoimien kehittämisen osalta.

”AFGANISTANIN MALLI” HOUKUTTELI JATKAMAAN

Yhdysvaltojen politiikassa on vallinnut parin viime vuoden aikana vahvasti konservatiivinen (tai uuskonservatiivinen) ajattelu, vaikka samalla on puhetta riittänyt teknologisista ja strategisista vallankumouksista. Toisaalta presidentti Bush, joka vielä vaalikampanjassaan näytti nojaavan klassiseen poliittiseen realismiin, alkoi syyskuun 2001 jälkeen käyttää retoriikassaan selvästi idealistisia teesejä, kuten ”taistelu hyvän puolesta pahaa vastaan”.¹⁶ Presidentin julistama ”terrorismin vastainen sota” tarjosi tilaisuuden yhdistää perinteinen voimapolitiikka ja liberaalidemokraattinen ideologia samaan toimintalinjaan.

Kuitenkin Yhdysvaltojen kansallinen etu ja turvallisuus asetettiin demokratian levittämiserotiikasta riippumatta kaiken edelle. Siten perusteltiin myös Afganistaniin tehtyä hyökkäystä, joka alkuvaiheen vaikeuksista huolimatta johti nopeasti taliban-hallinnon kukistumiseen. Oppia ”roistovaltioita” vastaan tehtävien ennalta ehkäisevien hyökkäysten oikeutuksesta¹⁷ – välittämättä YK:n peruskirjasta ja vakiintuneen kansainvälisen oikeuden periaatteista – sovellettiin käytäntöön Irakin sodan valmistelussa. Uuden doktriinin julistus syyskuussa 2002 ajoittui yksiin Irakin väitettyjen joukkotuhoaseiden muodostaman uhkan voimakkaan esille nostamisen kanssa muun muassa Bushin YK-puheessa 12.9.2002. Myös Saddam Husseinille viime hetkellä annettu uhkavaatimus, joka käytännössä merkitsi sodanjulistusta, viittasi sekä joukkotuhoaseiden uhkaan että perinteisiin voimapolitiittisiin toimintamalleihin. On myös huomattava, että presidentti George W. Bush ei ole kaihtanut käyttää sanaa ”sota” siinä, missä hänen edeltäjänsä puhui mieluummin peitesanoin ”humanitaarisista interventioista” tai ”ilmakampanjoista”.

Ajatus ”keskenjääneen” Persianlahden sodan 1991 saattamisesta voitolliseen päätökseen kyti Bushin hallinnon ydinjoukossa, ”uuskonservatiivien” ryhmittymässä vuosien ajan. Syyskuun 2001 terrori-iskujen jälkeen tilaisuus näytti tulleen, vaikka olikin vaikea osoittaa niillä olleen mitään yhteyttä. Presidentti päätti kuitenkin asettaa Afganistanin etusijalle, ja Israelin - palestiinalaisten välisen konfliktin kärjistymisen lykkäsi edelleen ”Irakin kysymyksen” ratkaisua aina elokuulle 2002.¹⁸

Irakin sodan operatiivinen suunnittelu käynnistyi tiettävästi jo Afganistanin taistelujen vaimentuessa talvella 2002. Puolustusministeri Donald Rumsfeld ja hänen apulaisensa Paul

Wolfowitz halusivat noudattaa juuri menestynyttä mallia, jossa painotettiin tukeutumista maan sisäisiin oppositiovoimiin, täsmäpommituksiin ja amerikkalaisiin erikoisjoukkoihin.¹⁹ Pentagonin upseerit ja alueellisessa vastuussa ollut kenraali Tommy Franks kuitenkin pitivät hyökkäämistä Irakiin suurempia riskejä sisältävänä sotatoimena ja vaativat käyttöönsä selvästi vahvempia joukkoja.²⁰

Syksyllä 2002 ”Afganistanin malli” hylättiin, ja sen tilalle sotasuunnittelun pohjaksi otettiin hieman kevennytty versio Persianlahden sodasta, ”Gulf War light”. Joukkojen keskittäminen tapahtui harvinaisen julkisesti ja vei aikaa puolisen vuotta kiihtyen täyteen vauhtiin vuodenvaihteen tienoilla. Samalla kiihtyi kamppailu diplomatian rintamalla, vaikka sodan alkaminen joka tapauksessa tuntui jo varmalta. Yhdysvallat lähimpine liittolaisineen joutui toteamaan, ettei YK:n turvallisuusneuvostolta ollut saatavissa hyökkäykselle valtuutusta. Niinpä sotaliitto lopulta ohitti YK:n viittaamalla epämääräisesti sen vanhoihin päätöslauselmiin tai vetoamalla YK:n kyvyttömyydestä aiheutuneeseen pakkoon toimia uhkaavan vaaran poistamiseksi.

Ei siis ollut lopulta mitenkään yllätys, että YK:ssa koetuista takaiskuista huolimatta Yhdysvaltojen johtaman liittokunnan hyökkäys Irakia vastaan alkoi maaliskuun 20. päivän aamuna. Sen vaiheita ei tässä ole tarpeen selostaa muuten kuin ratkaisevilta osiltaan. Sotatoimia koskevilla arvioilla on kuitenkin laajalti merkitystä sotilaallisten oppien kehitykselle kuten myös Yhdysvaltojen sisäiselle valtakamppailulle ja kansainväliselle politiikalle. Irak oli odotetusti sekä sotilaallisten doktriinien²¹ että aseistuksen koekenttä ja samalla laajan kansainvälisen konfliktin polttopistealue.

Poliittista vaikutusta tulee olemaan muun muassa sillä, onnistuttiinko sotilaiden ja siviilien tappiot pitämään kohtuuden rajoissa. Onhan nimitäin väitetty, että kehittyneellä tiedustelutekniikalla ja uudenaikaisella täsmäaseistuksella voitaisiin vähentää ”oheistappioita” siinä määrin, että sodankäynti tulisi helpommin hyväksyttäväksi. Perinteinen ”clausewitzlainen” näkemys sodasta sen sijaan korostaa sen väkivaltaista luonnetta ja vaikeuksia pitää sotatapahtumia hallinnassa. Uusimmalla tekniikallakaan ei voida ratkaisevasti vaikuttaa sodankäynnin perusluonteeseen.

Voimakas pyrkimys taistelutappioiden pienentämiseen johti muun muassa siihen, että ”Afganistanin mallia” kokeiltiin tiettävästi myös informaatiosodankäynnin alalla, jopa laajassa mitassa. Tuloksien arviointi on kui-

tenkin ollut vaikeaa. Sama pätee Afganistanissa menestyksellä käytettyyn menetelmään lahjoa vastapuolen komentajia omalle puolelle. Setelirahalle saatiin ilmeisesti hyvin vastiketta päätellen eräiden joukkojen vastarinnan äkillisestä loppumisesta ja erikoisjoukoille annetusta merkittävästä avusta ohjusiskujen maalien määrittämisessä. On ymmärrettävää, että onnistuneista lahjonta- ja harhautusoperaatioista on oltu yleensä vaiti. Näihin toimiin liittyy kuitenkin myös tuntevia riskejä, mistä parhaana todistuksena on ollut Afganistanin tilanteen kehitys lahjottujen sotapäälliköiden säilytettyä suuren valtansa.

PERINTEISTÄ JA UUDENLAISTA SOTAA

Yhdysvalloissa oli puhuttu jo useiden vuosien ajan uudenlaisesta sodan-käyntiopista (engl. Revolution in Military Affairs tai New Way of War), jonka pitäisi perustua voimakkaan shokkivaikutuksen aikaansaamiseen heti hyökkäyksen alussa ja sitten verkostomaiseen johtamiseen sekä joustavaan joukkojen ja tulen käyttöön vihollisen arkoja kohteita vastaan. Tätä oppia haluttiin kokeilla Irakissa huolimatta YK:ssa käydyn poliittisen kamppailun ja joukkojen keskittämisen aiheuttamista viivästyksistä. Hyökkäystä ei voitu aloittaa yllättäen, mutta sodan suunnittelun taustahahmoihin kuulu- nut Richard Perle kertoi käsityksensä, että Irakin armeija ei ryhdy lain- kaan taisteluun ja väestö riemuitsee vapauttajien saapuessa. Apulaispuolus- tusministeri Paul Wolfowitz puolestaan kauppasi ajatusta, että Irak on hal- lituksen vaihtamisen jälkeen muutettavissa nopeasti demokratian ja hyvin- voinnin mallimaaksi. Siten voitaisiin vaikuttaa ratkaisevasti koko Lähi- idän tilanteeseen.

Hyökkäyksen alkaessa mitään erityistä shokkivaikutusta ei syntynyt, vaan sotatoimet alkoivat verkkaisen tuntuisesti. Eteneminen kohti Bagdadia tak- kuili kohta nopean alun jälkeen, mutta kahden viikon taistelujen jälkeen irakilaisten puolustus alkoi jo vakavasti heiketä. Amerikkalaisjoukot on- nistuivat suuntaamaan panssariyksiköitä suoraan Bagdadin keskustaan, jolloin irakilaisten puolustustahto romahti. Suurkaupunki oli vastoin jul- kisuudessa esitettyjä ennakkoarvioita jätetty lähes puolustamatta. Tarkkai- lijat ihmettelivät, miksi tiet olivat miinoittamatta, sillat katkomatta ja tasa- valtalaiskaartit kokonaan kadonneet.

Saatiinko sitten ratkaisua edellä mainittuihin doktriinikiistoihin? Tuskin- pa vain, sillätulkinnat riippuvat hyvin monesta seikasta. Koska myös Yh- dysvaltojen hyökkäyksen suoritusperiaate oli käytännössä kompromissi vanhojen ja uusien näkemysten välillä, väittely voi jatkua vielä pitkään.

Sotilaallisten suoritusten arvioinnissa on yleistilanteen ohella otettava huomioon ennen kaikkea voimasuhteet. Niiden määrittämisessä ei kuitenkaan pitäisi enää käyttää ikivanhoja ”nyrkkisääntöjä”, esimerkiksi hyökkääjältä vaadittavaa vähintään kolminkertaista henkilöstön ja tulen ylivoimaa, sillä taktiikan ja strategian tasolla vaikuttavia tekijöitä on nykyisin todella paljon, vaikka jätettäisiin mahdollisten joukkotuhoaseidenkin vaikutus huomioon ottamatta. Myöskään ylimalkainen joukkotyypin lukumääräisvertailu keskenään ei anna oikeaa kuvaa, sillä esimerkiksi amerikkalaisdivisioonan henkilöstövahvuus kaikkine vahvennuksineen saattoi Irakin sodassa kohota 30 000 sotilaaseen tukeaan satoja panssarivaunuja, helikoptereita ja lentokoneita, kun taas lukuisten irakilaisdivisioonien taisteluarvo oli mitä sattui.

Irakin sodassa voimasuhteiden laskeminen ei ollut mikään ongelma, sillä hyökkääjä oli kaikilla järkeillä mittareilla mitattuna harvinaisen ylivoimainen. Amerikkalaisten varustus oli laadullisesti vuosikymmeniä edellä ja lukumääräisestäkin aivan omaa luokkaansa, eivätkä koulutustason erot olleet sen vähäisempiä. Parhaiten asetelmaa kuvanee se, että Yhdysvaltojen sotilasmenot ovat viime vuosikymmenen aikana olleet noin 200 kertaa Irakin sotilasbudjettia suuremmat. Suurvalta, joka käyttää 40 prosenttia koko maailman sotilasmenoista, asetti parhaat osat asevoimistaan saartojen heikentämää ja poliittisesti erittäin epävakaa kehitysmaata vastaan, ja sai vielä liittolaisiakin avukseen.

Sekä Anthony Cordesman että IISS:n arvioitsijat totesivat, että sotatoinimet olivat paljon perinteisempiä, kuin ennalta oli mainostettu. Yhdysvaltojen johtaman liittoutuman valtava ylivoima teki toisaalta sodasta täydellisen ”epäsymmetrisen”, joten yleistävien johtopäätöksien vetäminen uudenlaisesta sodankäyntitavasta on monessa suhteessa epävarmaa. Amerikkalaisten tekniikka ja taktiikka toimivat kyllä hyvin Irakia vastaan, mutta sen armeijan aseistus oli 12 vuotta kestäneen saarron vuoksi kehnoissa kunnossa ja organisaatio luotu lähinnä kapinoiden kukistamiseen sopivaksi. Lisäksi avoin maasto oli hyökkääjälle poikkeuksellisen suotuisa. Jos vastassa olisi Kiina, Venäjä tai edes Pohjois-Korea, samanlaista menestystä ei olisi odotettavissa, ei ainakaan samoilla menetelmillä.

Uudenlaisia elementtejä oli lähinnä ilmavoimien käytössä, sillä GPS-paikannukseen perustuva pommien ohjaus on lisännyt niiden tehoa merkittävästi. Myös tiedustelutekniikan kaikinainen kehitys on tosiasia. Vastapuolen asemat ja joukkojen liikkeet paljastuvat nyt helposti, joten täydellisen ilmaylivoiman vallitessa ei puolustajan suurten joukkojen siirtoja saada onnistumaan. Analytikit huomauttavat kuitenkin GPS-paikannuk-

sen ja tiedustelulennokkien haavoittuvuudesta, jos vastassa on Irakia kehittyneempi asevoima.

Yhdysvallat varasi hyökkäykseen tärkeimmän osan ilmavoimastaan. Liittoutuman ilmavoimilla oli sodassa yhteensä noin 1 500 lentokonetta, ja lisäksi joukkojen käytössä oli toista tuhatta helikopteria. Lähes kaikilla taistelukoneilla oli kyky käyttää täsmäaseita, mikä mahdollisti entistä selvästi tarkemmat pommitukset. Ilmahyökkäyksistä noin 80 prosenttia käytettiin maataistelujen tukemiseen poiketen siis selvästi Persianlahden ja Kosovon sotien aikaisesta painotuksesta ”strategisiin kohteisiin” eli lähinnä yhteiskunnan perusrakenteiden tuhoamiseen.

Irakin ilmapuolustuksesta suuri osa oli tuhottu jo ennen sodan alkua useiden kuukausien aikana Bagdadin eteläpuolisille alueille ja maan pohjoisosiin tehdyillä hyökkäyksillä. Alunperin irakilaiden vähemmistöjen suojaamiseksi julistetuilla lentokieltoalueilla liittoutuman hyökkäykset kestävästi 2002 alkaen kohdistettiin johdonmukaisesti Irakin ilma- ja meripuolustuksen kohteisiin. Tässä ”esisodassa” tehtiin kaikkiaan yli 20 000 lentosuoritusta ja hyökättiin yli 300 kohdetta vastaan.²² Tuntuu erikoiselta, ettei noin laajat sotatoimet herättäneet enempää kansainvälistä huomiota. Irakin ilmavoimat eivät varsinaisen sodan alettua edes yrittäneet ryhtyä torjumaan amerikkalaiskoneita, mutta erällä alueilla – erityisesti Bagdadissa – joukkojen suojaksi ryhmitetty ilmatorjunta toimi pitkään verratuen tehokkaasti.

Vaikka Irakin ilmapuolustus ei kyennyt missään vaiheessa kiistämään amerikkalaisten ilmanherrsua, osoittautuivat matalalla lentävät helikopterit ja rynnäkkökoneet haavoittuviksi ilmatorjunnalle. Suuren taisteluhelikopteriosaston yritys iskeä syvälle irakilaiden aseisiin kilpistyi kevyiden aseiden torjuntatuleen, joten oli pakko tyytyä varovaisempaan taktiikkaan. Samalla on herätetty kysymys, ovatko uusimpien, huipputeknisten asejärjestelmien korkeat hinnat tehokkuuden lisäyksen arvoisia?²³ Maavoimien hyökkäyksen tukemisessa perinteiset aseet, etenkin tykistö ja raketinheitimet, koettiin yhä tarpeellisiksi, usein jopa korvaamattomiksi.

Suomessakin keskusteltiin pari vuotta sitten valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon valmistelun yhteydessä alueellisen puolustuksen ajanmukaisuudesta ja tarpeesta tutkia uudelleen maavoimien ”pääaseistusta”. Lehdistössä kiisteltiin panssarivaunujen ja helikoptereiden paremmuudesta, ikään kuin kysymys olisi niiden kaksintaistelusta. Siltä kannalta on kiinnostavaa saada selville, millaisia olivat amerikkalaisjoukkojen kokemukset maavoimien taisteluista. Vaikka niistä ei kannata tehdä hätäisiä johtopäätöksiä suuresti poikkeaviin Suomen oloihin, maavoimien taisteluille on kaikkialla silti yhtäläistä, että alueen lopullinen hallussapito rat-

kaistaan maan pinnalla. Voittaja on se osapuoli, joka jää tärkeille kohteille taistelun jälkeen.

Yhdysvalloissa on presidentti Bushin kaudella pyritty lisäämään asevoimien liikkuvuutta maailmanlaajuisissa tehtävissä. Samalla on kiistelty, tarvitaanko perinteistä jalkaväkeä ja sitä tukevia panssarivaunuja enää kovinkaan paljon. Afganistanin sota osoitti monien mielestä, että erikoisjoukot ja ilmavoimat riittäisivät ratkaisemaan sodan kulun, vaikka epäileviä ääniäkin kuului etenkin maavoimien piiristä.²⁴ Irakissa havaittiin, että lähi-taisteluihin hyvin koulutettua ja varustettua jalkaväkeä tarvittiin runsaasti sekä taistelu- että miehitystehtäviin.²⁵ Lisäksi todettiin, että Irakin sodan kaltaisissa tilanteissa raskaita taistelupanssarivaunuja ei voida korvata kevyillä pyöräajoneuvoilla tai ilmoitse kuljetettavilla joukoilla, kuten puolustusministeri Rumsfeld on vaatinut. Pohdittavaksi jäi, kuinka paljon uudenaikaiset panssarintorjunta-aseet olisivat aiheuttaneet hyökkääjälle tappioita, sillä Irakilla niitä ei ollut.²⁶

Sodanjälkeisissä pika-arvioissa todettiin, ettei irakilaisten sissitoiminta ollut kovinkaan tehokasta. Kuitenkin kesällä 2003 aseellisesta vastarinnasta ja jopa alkuvaiheessaan olleesta sissisodasta tuli jo vakava keskustelun aihe. Miehityshallinto hapuili vastatoimissaan, samalla kun tappiot kasvoivat. Muutamissa analyyseissa korostettiin, että vastarintaliikkeen ja sissien kukistamisen pitäisi perustua enemmän poliittisiin toimiin kuin voimakkaaseen asevoiman käyttöön, joka vain provosoi väestöä tukemaan sissejä. Vietnamin sodan epäonnistumisen tähden perusteltiin tarvetta heti alkuvaiheessa saada käyntiin tehokas tiedustelu ja paikallisen väestön värväystoiminta miehittäjien avuksi. Tehtävä todettiin kuitenkin erittäin vaikeaksi, joten ennuste onnistumiselle oli huono, vaikka uutta Vietnamia ei syntyisikään.²⁷

Irakin sota näyttää joka tapauksessa vahvistaneen vanhan kokemuksen, että suurvalta kyllä kykenee tarvittaessa ylivoimallaan kukistamaan avoimessa taistelussa vastustajansa nopeasti, mutta vastarinta voi sitten jatkua vielä pitkään. Saksa valtasi Jugoslavian keväällä 1941 vajaassa kahdessa viikossa erittäin pienin tappioin,²⁸ mutta siitä vaikeudet vasta alkoivat. Yhtä lailla Neuvostoliitto pystyi miehittämään Afganistanin tärkeimmät osat joulukuun lopulla 1979, mutta sen jälkeen venäläisjoukoilta kesti lähes 10 vuotta päästä pois ”omasta Vietnamistaan”. Pitkittynyt sota myötävaikutti merkittävästi Neuvostoliiton romahtamiseen. Nyt uusimpien kokemusten perusteella sissisota on miehittäjälle yhä reaalinen ja pelottava mahdollisuus eikä vain historiallinen ilmiö.

Kaikkiaan kokemukset sotatoimista olivat siis Yhdysvaltojen strategisen uudistusohjelman kannalta ristiriitaisia, joten on ymmärrettävää, että sikä-

läiset doktriinikiistat jatkuvat hallituksen sitkeistä vakuutteluista huolimatta.²⁹ Ne tulevat heijastumaan myös liittolaismaiden turvallisuuspoliittisten ja sotilaallisten oppien kehittämiskeskusteluihin epävarmuutta ylläpitävänä tekijänä.

Julkisuuteen on tullut eri yhteyksistä tietoja erityisesti maavoimien johdon piirissä vallinneesta vastarinnasta puolustusministeriön uudistusohjelmia kohtaan. Kiista kärjistyi jo aiemmin, mutta sitä alettiin purkaa vasta sodan jälkeen. Pentagonissa pakotettiin maavoimista vastaava apulaispuolustusministeri eroamaan, ja maavoimien johdon upseerinvirkojen täyttö osoittautui erittäin vaikeaksi. Eräiden kieltäytymisten ja erojen jälkeen maavoimien komentajaa vastaavaan esikuntapäällikön virkaan nimitettiin jo vuodesta 2000 eläkkeellä ollut kenraali Peter Schoomaker. Hän on kuulunut Rumsfeldin neuvonantajakuntaan ja alkanee toteuttaa tämän ajamia uudistuksia. Niille antanee vauhtia myös tusinan vanhemman kenraalin pakottaminen eroamaan maavoimien johtopaikoilta.³⁰

SODAN HINTA KOHOAA

Sodasta aiheutuneiden ihmistappioiden selvittäminen on jälleen osoittautunut vaikeaksi tehtäväksi. Yhdysvallat on ilmoittanut, että amerikkalaisia sotilaita kuoli tai katosi 20.3. - 1.5. noin 150, ja irakilaisia ehkä 3000. Englantilaisotilaita kuoli sotatoimien aikana noin 30. Haavoittuneiden sekä henkisesti tai ruumiillisesti vammautuneiden määriä ei ole ilmoitettu kovinkaan tarkasti, mutta eri lähteistä saatavissa olevien tietojen mukaan vakavia tapauksia oli evakuoitu tuhatkunta ja lievemmin haavoittuneita vielä selvästi enemmän.³¹ Pidetään kuitenkin selvänä, että taistelutappiot ovat olleet kaikkiaan suuremmat, ja lisäksi irakilaisia siviilejä on kuollut vähintään 5000, useiden arvioiden mukaan ehkä 10 000.³² Yksistään Bagdadissa laskettiin sodan johdosta vähintään 1700 kuollutta ja 8000 haavoittunutta siviiliä.³³

Siviiliuhreista suuri osa tuli Bagdadin pommituksista ja sellaisilla seuduilla, missä käytiin maataisteluja. Sodan jälkitilanteessa ja erilaisten epäsuorien vaikutusten vuoksi ihmisiä kuolee kokemuksien mukaan vielä huomattavasti enemmän, joten siistiksi tätäkään sotaa ei missään tapauksessa voida sanoa. Mainittakoon, että Persianlahden sodan pommituksissa vuonna 1991 kuoli irakilaisiviilejä noin 3000 ja jälkivaikutuksiin moninkertainen määrä.³⁴

Asevoimille aiheutetuista materiaalitappioista on esitetty vain varovaisia arvioita. Irakin sotakalustosta oli tuhoutunut jo Persianlahden sodassa 1991 ja sen jälkitilanteissa noin 40 prosenttia, eikä täydennyksiä ollut juuri tul-

lut. Keväällä 2003 kalustosta tuhoutui suurin osa tai hylättiin korjauskelvottomana. Liittoutuman materiaalitappioista ei myöskään ole julkaistu kovin täsmällisiä lukuja. Taistelutoimiin liittyen lentokoneita ja helikoptereita tuhoutui vihollisvaikutuksesta yhteensä kymmenkunta, ja lisäksi muista syistä 13. Lentokaluston tappioiden määrä verrattuna vuoden 1991 sodassa tuhoutuneisiin noin 40 lentokoneeseen tai helikopteriin oli siis kohtuullisen pieni, jos nuo ennakkotiedot pitävät paikkansa.

Aineelliset tuhot Irakissa sekä sotatoimien johdosta että taistelujen jälkeisistä ryöstelyistä ovat olleet suuret. On esitetty käsityksiä, ettei esimerkiksi Bagdadin museoista, arkistoista ja kansalliskirjastosta varastettuja tai tuhottuja muinaisaarteita voi edes rahalla mitata.³⁵ Yhteiskunnan infrastruktuuria, esimerkiksi siltoja ja vedenpuhdistuslaitoksia, ei kuitenkaan tällä kertaa tuhattu läheskään niin paljon kuin Persianlahden sodassa 1991.

Yhdysvalloille koituneet suoranaiset sotakustannukset ovat luettavissa budjettikirjoista, ja summat ovat sadan miljardin dollarin luokkaa. Epäsuorat kustannukset ylittävät nuokin määrät selvästi. Lisäksi miehitys tulee maksamaan kymmeniä miljardeja dollareita lähivuosien aikana. Suoranaiset miehityskustannukset olivat kesällä 2003 noin viisi miljardia dollaria kuukaudessa, joskin erilaisilla laskuperusteilla voidaan päätyä suurempiin tai pienempiinkin summiin. Irakin jälleenrakennuskustannukset kaikkiaan lienevät jopa 600 miljardin dollarin luokkaa, jos nyt sellaisia rahoja mistään löytyy.³⁶

Tässä yhteydessä ei ole tarkoitus syventyä kysymykseen, kuinka sodan jälkihoito lopulta onnistuu. Sitäkin on arvioitu jo monelta kannalta, eivätkä kommentit ole olleet kovin mairittelevia Bushin hallinnolle. Jopa sodan aloittamista puoltaneet ja siinä saavutettuja sotilaallisia menestyksiä kehu-neet ovat olleet lähes yksimielisiä siitä, että ”rauhan palauttaminen” ja ”yhteiskunnan rakentamistoimet” lähtivät liikkeelle surkeasti.³⁷

Näyttää siltä, että Irakin sota kaikkiaan on vahvistanut myös kokemuk-sia riskeistä, joita sisältyy ”hallinnon vaihtamiseen”. Varma seuraus vanhan valtakoneiston hajottamisesta ja korvaamisesta uusilla, miehityshallinnon kannalta mieleiseksi arvioiduilla mutta epäilyttävän taustan omaavilla johtajilla on ainakin rikollisuuden kasvu, kuten jo Balkanin kokemukset ovat osoittaneet. Sama ilmiö on havaittavissa myös suuressa osassa Afga-nistania.

SAAVUTETTIINKO SODAN PÄÄMÄÄRÄT?

Poliittisesti sodan tuloksia arvioidaan paljolti sillä perusteella, miten ilmoitetut sodanpäämäärät on saavutettu. Presidentti Bush syytti Irakia joukkotuhousoseiden hallussapidosta ja yhteyksistä Amerikkaan iskeneisiin al-Qaida-järjestön terroristeihin. Kahden kuukauden kuluttua Bagdadin valtaamisesta kumpaankaan väitteeseen ei ollut saatu vahvistusta,³⁸ joten sotaliittoutuman retoriikassa ryhdyttiinkin vähättelemään alkuperäisiä väitteitä ja painottamaan nimenomaan Irakin ”vapauttamisen” merkitystä.³⁹

Kiista sodan ilmoitetuista ja todellisista perusteluista kärjistyi sitä mukaan, kun alkoi paljastua, etteivät syksyn 2002 kuluessa tehdyt salaiset tiedusteluraportit tukeneet Yhdysvaltojen ja Englannin hallitusten väitteitä. Erityisesti puolustusministeri Rumsfeldia syytettiin Irakin joukkotuhousoseiden aiheuttaman uhan selvästä liioittelusta ja suoranaisestä valehtelusta hänen tukahduttaessaan kriittisiä ääniä, joita kuului muun muassa CIA:n suunnalta.⁴⁰

Eräässä arvioissa todettiin pistävästi, että Yhdysvaltojen hallitus kuvasi propagandassaan Irakia yhtä vaaralliseksi kuin Hitlerin johtamaa Saksan valtakuntaa 1930-luvulla mutta törmäsikin sodassa uuteen Afganistaniin, köyhään kehitysmaahan.⁴¹

Kysymys Irakin joukkotuhousoseista tulee pysymään keskeisellä sijalla sotaa koskevissa arvioissa riippumatta siitä, löytyykö sellaisia vai ei. Geopoliittisia ja ja geostrategisia tekijöitä painottaneet ovat koko ajan pitäneet joukkotuhousoseiden muodostamaa uhkaa toissijaisena perusteena Yhdysvaltojen päätökselle ryhtyä sotaan. Esimerkiksi Teksasissa toimiva, lähinnä realistista poliittista filosofiaa edustava analyysilaitos Stratfor luetteli jo tammiukuussa seuraavat tekijät, jotka se toisti raportissaan 5.6.2003:

1. Ensisijainen peruste Yhdysvaltojen hyökkäykselle Irakiin oli strateginen, ei siis kysymys joukkotuhousoseista.
2. Yhdysvallat painotti joukkotuhousoseiden uhkaa lähinnä vakuutukseen liittolaiset hyökkäyksen oikeutuksesta.
3. Joukkotuhousoseuhkan käyttö sodan oikeuttamiseen strategisten perustelujen sijasta on ollut omiaan sekoittamaan käsityksiä Yhdysvaltojen käymän sodan luonteesta ja tulee aiheuttamaan uusia vaikeuksia Yhdysvaltojen politiikalle.⁴²

”Strategisilla tavoitteilla” Stratfor tarkoitti lähinnä vaikuttamista alueen kokonaistilanteeseen eliminoimalla Irakin uhan ja hankkimalla uusia tukikohtia. Stratfor ei halunnut raporteissaan ennen sotaa vähätellä joukkotuhousoseiden potentiaalista uhkaa mutta epäili niiden käyttövalmiutta. Ilmeisesti Saddam Hussein piti yllä epävarmuutta niiden olemassaolosta tar-

koituksenaan ennen kaikkea pelottaa kurdeja ja shiioja ryhtymästä jälleen kapinaan.

Irakin sodan vaikutuksia yleisesti joukkotuhoukseiden leviämislle voidaan tarkastella kahdesta vastakkaisesta näkökulmasta: Vahvistiko sota aikaisempaa kokemusta, että joukkotuhoukseita ei heikompi osapuoli uskalla todellisuudessa käyttää, vaikka joutuisi sodassa tappiolle, vai osoittiko se jälleen, että ainoa todellinen pelote suurvaltaa vastaan on aikaansaataavissa käyttökelpoisilla joukkotuhoukseilla? Arvioissa on yleisesti vertailtu Irakia Pohjois-Koreaan ja todettu, ettei Yhdysvallat ehkä olisi uskaltanut hyökätä Irakin kimppuun, jos sillä olisi jo ollut toimiva, joukkotuhoukseiden muodostama pelote. Toisaalta on perusteita olettaa, että monet maat, esimerkiksi Iran, pyrkivät nyt entistä suuremmalla syyllä kehittämään salaa joukkotuhoukseita pelotteeksi Yhdysvaltoja vastaan.

Yhtä lailla vaikeaa on vastata kysymykseen, talttuiko terrorismi sodan johdosta vai saivatko terroristijärjestöt päin vastoin uutta motivaatiota ja uusia jäseniä. Tähän liittyy kysymys sodan vaikutuksista muslimimaiden sisäiseen tilanteeseen.

Useat terrorismin asiantuntijat ovat asettuneet sille kannalle, että erityisesti al-Qaida sai hyökkäyksestä Irakiin uutta kannatusta, mikä näkyikin kohta hyvin koordinoituissa iskuissa Saudi-Arabiassa ja Marokossa.⁴³ Vaaravyöhykkeessä ovat ennen kaikkea Saudi-Arabia ja Pakistan, joiden sisäisillä selkkauksilla on myös laajaa kansainvälistä ulottuvuutta, eikä Afganistanin tilannekehityksen erottaminen tästä yhteydestä ole myöskään mahdollista. On joka tapauksessa selvää, että terrorismille koituneiden seurauksien arviointiin vaaditaan vielä runsaasti aikaa – vähintään useita vuosia.

Irakin kriisistä ja sodasta aiheutuneisiin poliittisiin tuhoihin on syytä liittää myös läntiselle liittojärjestelmälle koituneet vauriot. Toisaalta on huomattava, että sotilasliitto NATOn rakoilu oli jo muutenkin tosiasia, mutta kriisi vain toi sen selvästi yleiseen tietoisuuteen. Yhtä lailla voidaan todeta, että Euroopan unionin yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan hauraus oli kaikkien tiedossa jo ilman Irakin ongelmaakin. Kuitenkin Irakin kriisin kokemuksiä käytetään mielellään perusteluna, kun halutaan vaikkapa kehittää EU:lle yhteistä puolustusta. Saksan, Ranskan, Belgian ja Luxemburgin puolustusliiton aloitteessa huhtikuussa 2003 tuolloiset perustelut olivat vahvasti esillä.⁴⁴ Näyttää joka tapauksessa siltä, että ainakin vanhoissa EU:n ydinmaissa vahvistui pyrkimys suurempaan riippumattomuuteen Yhdysvalloista, vaikka unionin sisälle jäi asiasta vielä merkittäviä erimielisyyksiä.⁴⁵

Yhdysvaltojen tukikohtapolitiikassa sodan seuraukset näkyvät nopeasti. Amerikkalaiset aloittivat jo tukikohtiensa tyhjentämisen Saudi-Arabiasta ja Turkista sekä ryhtyivät Saksasta vetämään kotimaahan NATO-joukkonsa tai valmistelemaan niiden siirtoa muuan muassa Puolaan ja Bulgariaan.⁴⁶ On silti vaikea sanoa, mikä osuus juuri Irakin sodalla ja siihen liittyneillä kiistoilla NATO-liittolaisten kanssa on tukikohtien uudelleenjärjestelyyn. Sitä on perusteltu tarpeella muutenkin päästä irti kylmän sodan aikaisesta painotuksesta Keski-Eurooppaan. Pyrkimys vahvennettuun läsnäoloon Persianlahden ja Keski-Aasian öljyalueiden tuntumassa oli ilmaistu selvästi jo muutama vuosi sitten.

Laajempi kysymys Yhdysvaltojen asevoimien rakenteellisesta uudistamisesta näytti Irakin tilanteen epävakauden myötä mutkistuvan. Laskelmat osoittivat, että maavoimien ja niiden sisällä erityisesti jalkaväen vahvuuksia tulisi lisätä ehkä usean divisioonan verran, ellei sitten liittolaisia äkkiä tule avuksi miehitystehtäviin. Yhdysvaltojen armeijan 33: sta aktiiviprikaatista oli kesällä 2003 peräti 16 sitoutunut Irakiin. Lisäksi kaksi oli Afganistanissa, kuten myös kaksi Koreassa ja yksi Balkanilla. Vapaita reservejä ei siis paljon ollut eikä mahdollisuuksia tarvittavaan rotaatioon.⁴⁷ Panostusta Irakin sotaan kuvaa myös tieto, että suurvalta käytti siellä 70 prosenttia maavoimiensa varsinaisista taisteludivisioonista.

Liittolaisavullekin on monia esteitä alkaen haluttomuudesta alistua amerikkalaisten määräysvaltaan sekä päätyen varustukseen ja rahoitukseen liittyviin ongelmiin. Eurooppalaisten asevoimien rakenne on Isoa-Britanniaa ja ehkä Ranskaa lukuun ottamatta edelleen vahvasti kylmän sodan peruja ja sidoksissa paljolti vanhoihin oman alueen puolustustehtäviin. Mitään erityistä kiirehtimistä ei ole ollut havaittavissa NATO-liittolaisten piirissä asevoimien saattamiseksi todella yhteistoimintakelpoisiksi amerikkalaisten joukkojen kanssa vaatiin taistelutehtäviin esimerkiksi Lähi-idässä. Pikemminkin on ollut kysymys näennäistoiminnasta kuin taistelutehokkuutta lisäävien uudistuksien tekemisestä, ja on keskitytty lähinnä oman hallintobyrokratian ja asevoimien etujen vaalimiseen. Tällaisia havaintoja tuotiin hyvin jyrkästi esille amerikkalaisissa arvioissa Irakin sodan jälkeen.

MILLAINEN ON UUSI MAAILMANJÄRJESTYS?

Presidentti Bush liitti Irakin sodan osaksi laajempaa ja pitkäaikaisempaa terrorismin vastaista sota, sen ”toiseksi vaiheeksi”. Samalla hän ryhtyi entistä pontevammin julistamaan ideologiseksi päämääräksi taistella ”hyvän puolesta paha vastaan” ja levittää ”vapautta ja demokratiaa koko maailmaan”. Tuollaista ehdotonta idealismia voidaan arvostella sekä filosofi-

silla perusteilla⁴⁸ että viittaamalla historiallisiin kokemuksiin hyvien päämäärien ja todellisuuden ristiriidoista. Englantilainen historioitsija A.J.P. Taylor totesi presidentti Woodrow Wilsonin aikoinaan esittämästä ohjelmasta ”tehdä maailma turvalliseksi demokratialle”, että käytännössä se muutti maailman turvalliseksi diktaattoreille ja johti toiseen maailmansotaan.

Näyttää myös siltä, että kahden merkittävän ja demokraattiseksi luonnehditun valtion johtajat, Bush ja Blair, onnistuivat taivuttamaan kansalaisensa lähtemään hyökkäyssotaan Irakin joukkotuhouhokseiden uhkaa painotaneilla propagandapuheilla, jotka perustuvat hyvin kyseenalaisiin tulkitoihin saaduista tiedustelutiedoista. Jopa uuskonservatiiveina tunnetut kolumnistit ovat epäilleet sen horjuttavan Bushin doktriinia,⁴⁹ miten sitten ”demokraattisen rauhan” teorian kannattajat mahtavatkaan suhtautua asiaan.

Sodan laajemmat poliittiset vaikutukset riippuvat paljolti siitä, miten Yhdysvallat liittolaisineen hallitsee Lähi-idän kokonaistilanteen. Tuota aluetta koskevilla ratkaisuilla tulee olemaan pitkäaikaista merkitystä koko maailmanjärjestykselle: Onko se amerikkalainen imperiumi vai kansainväliseen yhteistyöhön perustuva järjestelmä? Keväällä 2003 näytti imperiumin luomisen henki olleen vahvoilla,⁵⁰ mutta Yhdysvalloille sodan johdosta ajan mittaan koituvat rasitteet saattavat heikentää sen toimintamahdollisuuksia, kuten kävi Neuvostoliitolle Tšekkoslovakian miehityksen 1968 jälkeen. On syytä olettaa, että suurvallan asevoiman käyttö jälleen toimii myös muille esimerkinä ja heikentää rauhanomaisten menetelmien arvostusta, puhumattakaan mahdollisesta kilpavarustelun uudelleenalkamisesta.

Vastavoimat ovat maailmalla jo heränneet, kuten on tapahtunut ennenkin, vaikka avointa yhteenottoa tuskin kukaan haluaa. Amerikankin voimavarat ovat rajalliset, ja monien arvioiden mukaan ne alkoivat olla liiaksi sitoutuneita erilaisiin konflikteihin.⁵¹ Kesän 2003 kuluessa tuo vaikutelma vahvistui, kun sekä Afganistanin että Irakin turvallisuustilanne heikkeni entisestään eikä jälleenrakennus päässyt kunnolla käyntiin.⁵²

Yhdysvaltojen sisäisessä keskustelussa kuultiin heti taistelujen päätyttyä puheenvuoroja, joiden esittäjät muistuttivat alun perinkin vastustaneensa ajatusta hyökätä Irakiin ja suosittivat nyt uudenlaisen kokonaistrategian hahmottamista alueen rauhoittamiseksi.⁵³ Kesän mittaan yhä useammat alkoivat vaatia vetäytymistä Irakista tai ainakin vahvojen liittolaisten hankkimista miehitystehtäviin. Poliitikkojen kannanotoista näkyi myös jo vaalitaistelun läheisyys.⁵⁴

Presidentti Bushilla ei ollut syytä juhlintaan myöskään kannatuslukujen kehityksen valossa. Kun huhtikuussa 73 prosenttia oli pitänyt Irakin sotaa

menestyksenä, heinäkuussa sitä mieltä oli enää 56 prosenttia. Elokuussa enää 42 prosenttia kannatti toimia Irakissa. Samlla luottamus presidenttiin oli pudonnut ennen syyskuuta 2001 vallinneelle tasolle noin 50 prosenttiin.⁵⁵ On selvää, että amerikkalaisten mielialakehityksellä tulee olemaan tuntuva merkitystä sille, kuinka Irakin sotaa kokonaisuudessaan arvioidaan ja kuinka sitä voidaan mahdollisesti käyttää mallina tulevaisuuden tilanteissa.

MITÄ OPPIA SUOMELLE?

Irakin sodan kokemusten laaja-alainen tarkastelu on varmaankin näyttänyt, että maailmalta saa jo melko paljon tietoa Irakin kriisiin ja sotaan liittyneistä tapahtumista mutta lähinnä katsottuna globaalisti toimivan suurvallan näkökulmasta. Suomen poliittisten ja geostrategisten erityisolosuhteiden huomioonottaminen analyyseissa on luonnollisesti meidän oma tehtävämme, sillä kukapa muukaan sitä tekisi.

Päällimmäiseksi nousevana turvallisuuspoliittisena johtopäätöksenä voi todeta ainakin sen, että on syytä välttää sellaisen – esimerkiksi talvisodan 1939 - 1940 kaltaisen – tilanteen syntyminen, jonka puitteissa jouduttaisiin sotaan suurvaltaa vastaan. Eihän toisaalta ole mitään järkeä ryhtyä mitoitamaan Suomen puolustusta kestävään suurvallan painopistemäistä iskua tai peräti joukkotuhoaseiden laajamittaista käyttöä. Jos sellainen hyökkäys joskus kohdistuisi Suomeen, on turvallisuuspolitiikkamme jo sitä ennen pettänyt perusteellisesti.

Kansainvälinen tilanne on kylmän sodan päättymisen jälkeen kehittynyt Suomen kannalta suotuisasti. Suomen asema on nyt ratkaisevasti parempi kuin 1900-luvulla, jolloin suuret konfliktit sattuivat maamme välittömässä läheisyydessä eikä niistä ollut helppoa pysyä sivussa. Ei ole mitään syytä olettaa, että Eurooppa olisi jälleen palaamassa suurvaltakiistojen aikaan. Maailmanpolitiikan painopisteet ovat nyt muualla ja tulevat siellä pysymään suurella todennäköisyydellä. On kehittynyt Välimereltä Keski- ja Etelä-Aasiaan ulottuva laaja konfliktien alue, jossa on alati vakavien yhteenottojen vaara. Afganistanin ja Irakin sodat liittyivät tuohon kokonaisuuteen.

Suomi voi jossain tulevaisuuden tilanteessa joutua hyökkäyksen uhan alaiseksi mahdollisesti osana laajempaa konfliktia ja lähinnä maantieteellisen asemansa vuoksi. Sellaisen tapauksen varalle on kehitetty alueellinen puolustusjärjestelmä, joka on yhä periaatteiltaan moderni ja kehittämiskelpoinen vastaamaan myös tulevaisuuden haasteisiin. Alueellinen puolustus tähtää sodan ennalta ehkäisyyn osoittamalla mahdollisille hyökkääjille, et-

tei maahantunkeutuminen kannata. Se on puolustuksellinen sovellutus verkostosodankäynnistä.

Irakin sota vahvisti monien sodankäynnin klassisten periaatteiden pätevän edelleen, pääpiirtein sellaisina kuin jo Carl von Clausewitz on niitä kuvaillut. Erityisesti se osoitti väestön ja sotilaiden maanpuolustustahdon ratkaisevan merkityksen. Suomen kaltaisen, yhteiskunnaltaan vakaan ja rauhanomaista politiikkaa harjoittavan valtion kimppuun ei mistään vähäisestä syystä hyökätä, vaikka maailma joutuisi hyvinkin vakavaksi kehittyneen kriisin kouriin. Irak oli siinä suhteessa aivan päinvastainen esimerkki valtiosta, joka oli sisäisten taistelujen repimä ja vain hirmuhallinnon ottein koossa pidetty. Hyökkäys Irakiin oli luonteeltaan lähinnä interventio, jossa käytettiin hyväksi noita heikkoustehtäviä.

Vaikka sotakokemusten tarkastelussa ei ole ilmennyt mitään sellaista, mikä pakottaisi muuttamaan perustavia käsityksiä Suomen turvallisuuspolitiikan ja maanpuolustuksen ratkaisusta, korjaamisen ja kehittämisen tarvetta kyllä löytyy. Sotilaiden tehtävänä on ennen kaikkea selvittää, mitä uusia kehityspiirteitä on nähtävissä taktiikan, johtamisen ja sotatekniikan aloilla. Sitten on pyrittävä vertaamaan muualla tehtyjä havaintoja ja kehittämispäätöksiä Suomen oloihin, sillä tarpeet saattavat olla usein päin vastaiset kuin suurvalta-armeijoissa, jotka varautuvat sotimaan kaukana kotimaastaan. On melko helposti tehtävissä muun muassa johtopäätös, että suojautumisvaatimukset kasvavat kaiken aikaa. Siitä seuraa tarve lisätä organisaatioiden joustavuutta ja kykyä toimia tarvittaessa hyvinkin hajautevasti.

Tämän tarkastelun tarkoituksena on ollut myös muistuttaa siitä, kuinka monia näkökohtia liittyy tuoreiden sotakokemusten arviointiin ja hyödyntämiseen. Mitään selkeitä kaavoja ei ole löydettävissä, joten tutkimuksia kannattaa jatkaa kriittisellä silmällä ja kokonaisuuden – Suomen maanpuolustuksen – toimintakyky mielessä pitäen.

Yleisesikuntaeversti, valtiotieteiden tohtori Pekka Visuri, työskentelee vierailevana tutkijana Ulkopoliittisessa instituutissa ja dosenttina Maanpuolustuskorkeakoulussa.

Viitteet

- ¹ Edward N. Luttwak, *Strategy. The Logic of War and Peace* (alkuteos 1987, tarkistettu ja laajennettu painos: Belknap Press of Harvard University Press 2001). Ks. myös Pekka Visuri, *Turvallisuuspolitiikka ja strategia* (WSOY, Porvoo - Helsinki - Juva 1997), s. 36 - 41, 76 - 77 ja 301 - 307.
- ² Englantilaisten väkivaltaisesta miehityshallinnosta 1920-luvulla ks. esim. Jonathan Glancy, "Our last occupation. Gas, chemicals, bombs: Britain has used them all before in Iraq", *The Guardian* 19.4.2003.
- ³ Ks. esim. "After the fall", *The Independent* 13.4.2003.
- ⁴ Keskustelusta sodan oikeutuksen perusteista talvella 1999 ks. Pekka Visuri, *Kosovon sota* (Gaudeamus, Helsinki 2000), s. 113 - 119.
- ⁵ Suuren mielenosoitusaallon jälkeen 16.2.2003 "maailman yleinen mielipide" luokiteltiin jo merkittäväksi strategiseksi tekijäksi. Ks. Patrick Tyler, "A New Power in the Streets", *The New York Times* 17.2.2003: "... there may still be two superpowers on the planet: the United States and world public opinion".
- ⁶ Liikehdintä sotaa vastaan alkoi yliopistoissa muistuttaa jo Vietnamin sodan aikoja. Ks. esim. "More Than 1000 Historians Announce National Antiwar Network", *Scribe Newswire* 23.1.2003.
- ⁷ Entinen Yhdysvaltojen presidentti Jimmy Carter esitti useissa tilaisuuksissa voimakasta kriittikää ja kirjoitti myös näytävän artikkelin, jossa hän totesi, etteivät hyökkäysperustelut täytä oikeutetun sodan opin kriteereitä. Ks. Jimmy Carter, "Just War — or a Just War?", *The New York Times* 9.3.2003.
- ⁸ Ks. esim. Henrikki Heikka, "Aluepuolustus kuoli Irakissa", alakerta, *Aamulehti* 3.5.2003. Siinä kuten useissa muissakin pika-arvioissa näkyi tuoreiden ulkomaisten kommenttien vaikutus ilman syvempää käsitystä niiden sovellettavuudesta Suomen oloihin. Sotilaallisesti päteviä, analyttisiä arvioita ei lehtiin juuri ilmestynyt, eräitä lyhyitä haastatteluja kylläkin.
- ⁹ Erityisesti on syytä mainita, että Yhdysvalloissa kokemuksia analysoitiin huolella ja tehtiin perusteellisia tutkimuksia, jotka monessa tapauksessa tarjosivat aivan uusia faktoja ja selityksiä. Ks. Visuri (1997), s. 336 - 342 ja 402 - 403.
- ¹⁰ Alex Mitchell, "Our troops at war before the war", smh 22.6.2003. Saatavilla: www.smh.com.au/articles/2003/06/21/1056119528014.html
- ¹¹ Anthony Cordesman, *The "Instant Lessons" of the Iraq War: Executive Summary, Eight Working Draft: May 14, 2003, Center for Strategic and International Studies*. Raportista ilmestyi 21.7. jo 11. työpaperi otsikolla "The Lessons of the Iraq War", joka ilmoitettiin viimeiseksi luonnokseksi ennen lopullista kirjaversiota. Saatavilla tutkimuslaitoksen sivuilta: www.csis.org.
- ¹² "Lessons from the Iraq war", *Strategic Comments* Vol. 9, issue 3, May 2003, IISS, London.
- ¹³ Pikakommenteista ks. esim. *War in Iraq - a week of war* (saatavilla www.aeronautics.ru/news/news002/news082.htm). Jälkiarvioista esim. Andrei Lebed, "On the Scales of Iraq", alkup. *Izvestija* 8.5.2003, engl. *CDI Russia Weekly* 256 (saatavilla: www.cdi.org/russia/256-8-pr.cfm)
- ¹⁴ Alexei Arbatov, "Iraq lessons", *Moscow News* 18 - 24.6.2003 (CDI Russia Weekly 13, RW 262). Saatavilla: www.cdi.org/russia/262-13.cfm
- ¹⁵ Ks. esim. "The Janus-faced war. Was the war in Iraq a vision of the future or a blast from the past?", *The Economist*, 26.4.2003, s. 40. Samaa ongelmaa on perusteellisesti pohtinut myös Anthony Cordesman em. luonnoksissaan.

- ¹⁶ Lähemmin Pekka Visuri, *Maailmanpolitiikan muutos ja Suomi. Arvio syksyn 2001 terrori-iskujen vaikutuksista* (Eva-raportti, Helsinki 2002), s. 33 - 36.
- ¹⁷ *National Security Strategy 2002*. Saatavilla: www.whitehouse.gov
- ¹⁸ Päätöksentekoprosessista ks. Bob Woodward, *Bush at War* (Simon & Schuster, New York 2002), s. 60 - 63 ja 328 - 336.
- ¹⁹ Rumsfeld katsoi Afganistanin kokemusten osoittaneen asevoimien reformin suunnan oikeaksi. Donald Rumsfeld, "Transforming the Military", *Foreign Affairs*, May/June 2002, s. 20 - 22.
- ²⁰ Ks. esim. Michael Klare, "The Generals' Revolt", *The Nation* 2.4.2003.
- ²¹ Viimeaikaisesta doktriinikehityksestä ja myös siihen liittyneistä kiistoista ks. Kaarle Lagerstam - Juha-Antero Puistola - Torsti Sirén, *Yhdysvaltalainen sotilasstrategia tänään* (Maanpuolustuskorkeakoulu, strategian laitos, julkaisusarja 2, N:o 21, Helsinki 2003).
- ²² Ks. esim. Michael Gordon, "US Attacked Iraqi Air Defense Starting in 2002", *The New York Times* 20.7.2003. Liittoutuman ilmakomentaja kenraaliluutnantti Mosley ilmoitti, että yhteensä 20 000 lentohyökkäyksestä suunnattiin Irakin maavoimia vastaan peräti 15 800.
- ²³ Ks. Fred Kaplan, "How Much Stealth Is Too Much Stealth?", *MSN* 30.4.2003 (saatavilla: <http://slate.msn.com/id/2082320>).
- ²⁴ Perusteellinen raportti kokemuksista on Anthony Cordesman, *The Lessons of Afganistan: Warfighting, Intelligence, Force Transformation, Counterproliferation, and Arms Control* (CSIS, Washington DC, May 15, 2003). Saatavilla laitoksen sivuilta: www.csis.org.
- ²⁵ "Iraq After the War: Combat Lessons Learned", *StrategyPage*-raportti 16.5.2003 (saatavilla: www.strategypage.com/iraqafterthewarlessonslearned.asp).
- ²⁶ Sama, 27.5.2003.
- ²⁷ Ks. esim. "Guerrilla War in Iraq", *Stratfor*-raportti 18.6.2003 ja "Military Doctrine, Guerrilla Warfare and Counter-Insurgency", *Stratfor*-raportti 13.8.2003.
- ²⁸ Saksalla oli hyökkäyksessä Jugoslaviaan 11 divisioonaa, joiden tappiot 5. - 17.4.1941 olivat noin 160 kaatunutta ja kadonnutta sekä noin 400 haavoittunutta. Ks. Janusz Piekalkiewicz, *Krieg auf dem Balkan 1940 - 1945* (BechterMünz Verlag, München 1984), s. 99 ja 107. Nopean alkumenestyksen selityksenä oli saksalaisten hyvän koulutus- ja varustustason sekä liittolaisavun ohella useiden kroaattijoukkojen siirtyminen saksalaisten puolelle.
- ²⁹ Ks. esim. "Vice President Tells West Point Cadets 'Bush Doctrine' Is Serious", *Defense Link News* 2.6.2003.
- ³⁰ Ks. "SOCOM Vetaran Nominated Army Chief of Staff", *Stratfor*-raportti 10.6.2003 ja John Barry, "Military: The Army Cleans House", *MSNBC News/Newsweek* 11.8.2003.
- ³¹ Ks. esim. Julian Borger, "The unreported cost of war: at least 827 American wounded", *The Guardian* 4.8.2003. Pentagonin ilmoittaman haavoittuneiden määrän 827 lisäksi amerikkalaiset sairaalalähteet puhuivat ainakin parista tuhannesta haavoittuneesta.
- ³² Sotilastappioista ks. Jonathan Steele, "Body counts", *The Guardian* 28.5.2003. Riippumaton *The Iraq Body Count Project*, joka selvittää lähteensä verraten tarkasti, ilmoitti 24.6.2003 sodassa kuolleiden irakilaisiviilien määräksi 5567 - 7240. (saatavilla: www.iraqbodycount.net/background.htm)
- ³³ Laura King, "Baghdad's Death Toll Assessed", *Los Angeles Times* 18.5.2003.
- ³⁴ Ks. Peter Ford, "Surveys pointing to high death toll in Iraq", *The Christian Science Monitor* 22.5.2003 ja Claudia Parsons, "'Precision Warfare' Breaks Down in Counting Dead", *Reuters* 18.4.2003.

- ³⁵ Ks. esim. Robert Fisk, "A civilisation torn to pieces", *The Independent* 13.4.2003, "Prized Iraqi annals 'lost in blaze'", *BBC News* 14.4.2003 ja Guy Gugliotta, "Looters Stole 6000 Artifacts", *Washington Post* 21.6.2003.
- ³⁶ Suoranaisesti jälleenrakennus vaatii konsulttitoimisto McKinseyn laskelman mukaan 90 mrd US-Dollarin ulkomaiset sijoitukset, ennen kuin Irakin talous tulee toimeen omillaan. Ks. "Iraq rebuilding 'could cost \$ 90bn'", *BBC News* 16.7.2003. Lehdistössä näkyneeseen suurempaan arvioon noin 600 miljardin dollarin kustannuksista on sisällytetty paljon muitakin kuluja.
- ³⁷ Ks. esim. Peter Slevin - Vernon Loeb, "Plan to Secure Postwar Iraq Faulted", *Washington Post* 19.5.2003 ja "US postwar effort on brink of fiasco", *AFP/Financial Review* 20.5.2003.
- ³⁸ Ks. esim. Barton Gellman, "Frustrated U.S. Arms Team to Leave Iraq", *Washington Post* 11.5.2003.
- ³⁹ Ks. esim. "Bush Officials Change Tune on Iraqi Weapons", *Reuters/The New York Times* 14.5.2003.
- ⁴⁰ Ks. Seymour Hersh, "Selective Intelligence", *The New Yorker* 12.5.2003.
- ⁴¹ Robert Scheer, "Did Bush Deceive Us in His Rush to War?", *Los Angeles Times* 22.4.2003.
- ⁴² "WMD", *Stratfor*-raportti 5.6.2003
- ⁴³ Ks. "Iraq war helped boost Al Qaeda", *Toronto Star* 20.5.2003. Uutisessa viitataan mm. IISS:n tutkimuksiin.
- ⁴⁴ Ks. esim. Bronwen Maddox, "Blow to Nato is old Europe's payback", *The Times* 30.4.2003.
- ⁴⁵ Ks. Andreas Middel, "Europa soll erwachsen werden", *Die Welt* 3.5.2003.
- ⁴⁶ Vernon Loeb, "New Bases Reflect Shift in Military", *Washington Post* 9.6.2003.
- ⁴⁷ Michael O'Hanlon, "Do the Math: We Need More Boots on the Ground", *Los Angeles Times* 12.8.2003. Saatavilla myös: www.brook.edu/views/op-ed/ohanlon/20030812.htm
- ⁴⁸ Ks. Mikko Yrjönsuuri, *Roistovaltion raunioilla. Filosofinen arvio Irakin sodasta* (Gaudeamus, Helsinki - Tampere 2003).
- ⁴⁹ Ks. George F. Will, "The Bush Doctrine At Risk", *Washington Post* 22.6.2003.
- ⁵⁰ Ks. Ignacio Ramonet, "Transition to an empire", *Le Monde diplomatique*, May 2003.
- ⁵¹ Ks. "Net Assessment: The United States — Distinguishing Between Enormous Power and Omnipotence", *Stratfor*-raportti 16.5.2003.
- ⁵² Ks. esim. "Show me the way to go home", *The Economist* 16.8.2003.
- ⁵³ Ks. esim. "Gen. Zinni on Peace and Security in the Middle East and the Greater Islamic World", *CDI, Terrorism* 15.5.2003 (saatavilla sivuilta: www.cdi.org). Kenraali Zinni on entinen Lähi-idän vastuualueen komentaja ja toiminut presidentin Lähi-idän valtuutettuna. Hän vastusti Irakin sotaa, koska ei pitänyt maata välittömänä uhkana. Irakin sodan jälkitilan hallitsemiseksi hän painottaa islamilaisen maailman kokonaisuuden huomioonottamista ja presidentiltä vaadittavaa aktiivista panosta Israelin ja palestiinalaisten välisen konfliktin ratkaisemiseksi.
- ⁵⁴ Ks. esim. Edward Luttwak, "The Time has come for us to get out of Iraq", *Telegraph* 3.8.2003 ja "Clark talks like candidate, bashes Bush", *CNN* 17.8.2003 (saatavilla: www.cnn.com/2003/ALLPOLITICS/08/17/sprj.irq.clark.comments). On huomattava, että entinen NATO-joukkojen komentaja kenraali Wesley Clark edustaa demokraattista puoluetta ja on harkinnut asettumista presidenttiehdokkaaksi.
- ⁵⁵ Ks. Jim Lobe, "Mistrust and misconceptions", *Inter Press Service/Asia Times* 3.7.2003 ja "Confidence in Iraq war falls below 50 percent", *TheSunLink.com* 13.8.2003.

Abstract

IRAQ WAR – SEEN FROM THE PERSPECTIVE OF GRAND STRATEGY

Pekka Visuri, Colonel G.S, DPs

This article reviews the Iraq War and its consequences mainly on the strategic and political level. The factual basis are the reports and discussions about the conflict until the early autumn 2003. Most analysts have noted that they had to rely in their "instant lessons" on rather few hard facts which they had to separate from a large amount of news reports, official press releases and also many kinds of disinformation. It will take some years – as after the first Gulf War – before we have reliable statistics and relevant studies for conclusions also concerning the defence of Finland.

The framework of this review is a neo-clausewitzian idea presented by Edward Luttwak in his book *Strategy. The Logic of War and Peace* (1987). According to him it is important to observe a war and strategy as a totality of technical, tactical, strategic and political levels which have different and often paradoxical logics. This approach is very useful in the case of Iraq War in March - April 2003, because it was a part of a complex and wide ranging conflict without clear starting and ending points.

The debate about the legitimacy and strategic reasoning before the war was very intense across the world. It strained the old Western or Transatlantic Alliance and created new ad hoc groupings. The US led war coalition were at odds with the adversaries of war in the United Nations and other international fora. The coalition began the war without an explicit mandate from the UN Security Council, and the controversy continued during and after the military operations seriously affecting the efforts for stabilization and reconstruction of Iraq. It has become clear that only a few of the nearest allies are accepting the principle of unilateral pre-emptive strikes presented by the US National Security Doctrine in September 2002.

Before the war there was also a heavy doctrinal debate in the United States about the principles of land warfare. One school of thought favoured especially by the civil leadership in Pentagon wanted to use the recently successful "Afghanistan model" with small high-tech troops supported with strong air power and using advanced information technology and precision guided weapons. The other school of more traditional US Army officers demanded a large land army with heavy divisions. The approved plan and the realized war operations in Iraq, however, can be seen as a compromise between those opposite views, and they were by and large carried out without revolutionary technical or tactical methods. The effec-

tive joint operations and the large scale use of high tech weapons were as such no surprise.

As a result of those operational compromises in and especially of the extremely asymmetrical circumstances of the war it is very probable that the doctrinal debate can continue for a quite long time. In addition, because of the serious difficulties after the completed "major combat operations" as declared by President Bush on the first of May 2003, it is even more likely that the traditionalist school will argue that many features of the "revolution in military affairs" are premature. They will emphasize the importance of infantry, heavy armour and conventional fire support with tube and rocket artillery as well as mortars.

The general setting of the overwhelming American force against the outmoded and deeply reduced Iraqi armed forces makes it very difficult to draw relevant conclusions for other situations, for example concerning Finland. However, we can be sure that the lessons learned were generally favourable for the Finnish doctrines of security policy and national defence. The overall posture of Iraqi armed forces were totally different from the Finnish model, and also the geostrategic situation of Finland makes that kind of war utterly improbable here.

How the declared war aims of the coalition have been achieved is not an easy question to answer. Initially "the Operation Iraqi Freedom" was mainly seen as a success. By the autumn however, it has met increasing criticism because of bad past-war planning as well as rapidly growing costs and resistance actions.

The international debate about the role of the UN and the legitimacy of pre-emptive interventions can continue without clear result. The consequences for the "war on terrorism" are rather difficult to determine, too. On the other hand, the internal dispute in the United States and Great Britain concerning the basic assumptions by the governments which led the countries to the war is very much affecting their strategy in the struggle against terrorism and the policy of counter-proliferation of WMDs.

In Europe the "old EU countries", especially France and Germany, have already begun to strengthen their efforts towards a common and autonomous European defence. It is also a result of the war and has a great importance for Finland too.

The author, Pekka Visuri, Colonel G.S., Doctor of Political Science, works as a visiting researcher at the Finnish Institute of International Affairs and an adjunct professor at National Defence College.